

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психофізіологія»

професійний обов'язковий освітній компонент

за освітньо-професійною програмою «Робота з персоналом»
підготовки за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 053 «Психологія»

Рекомендовано кафедрою психології
діяльності в особливих умовах на 2023-
2024 навчальний рік.

Протокол від «8» серпня 2023 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни
«Психофізіологія»

2023 рік

Загальна інформація про дисципліну

Анотація дисципліни

Психофізіологія входить у систему психологічних наук, тому знання отримані під час вивчення цієї навчальної дисципліни сприяють усвідомленню сутності психічних процесів та станів, вирішенню питань про фізіологічні механізми цих процесів. Спираючись на різні галузі біології, психофізіологія пов'язана з багатьма гуманітарними дисциплінами. Комплексний міждисциплінарний характер сприяє формуванню та розвитку теоретичного, практичного та професійного мислення здобувачів вищої освіти, вмінню аналізувати, систематизувати отримані знання та використовувати їх при вивченні інших дисциплін психологічного циклу та виконанню професійних обов'язків.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння знаннями фізіологічних та нейронних механізмів психічних процесів, станів та поведінки, закономірностей прояву психічних процесів, вивченню індивідуальних та типологічних відмінностей між людьми, що обумовлені психофізіологічними особливостями.

Відмінною особливістю даного курсу є те, що зосереджено увагу на встановленні та реалізації засобів збереження працездатності та ефективної й безпечної діяльності спеціалістів – психологів у різних умовах. Глибоко розкрито й достатньо обґрунтовано перспективні напрями роботи щодо регуляції організму на різних етапах та при різних умовах професійної діяльності з урахуванням фізіологічних механізмів. Базові теми доповнені розділами, що узагальнюють сучасні світові досягнення і виокремлюють психофізіологічні фактори та умови забезпечення ефективної та безпечної діяльності фахівців різних професійних напрямків.

2. Інформація про викладача

Загальна інформація	Ільїна Юлія Юріївна - доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат біологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 435. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	ilina@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	- Морфологія нервової системи -морфо-функціональні аспекти психічної діяльності
Професійні здібності*	Професійні знання та значний досвід викладання дисциплін природничого циклу
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Морфологічні основи психічної діяльності. Навч. посібник. Слов'янськ, 2003. Особливості структурно-функціональної організації циклу неспання-сон за умов

	<p>моделювання хвороби Паркінсона// Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Фізіологія, валеологія, медицина: сучасний стан та перспективи розвитку», 2021.</p> <p>Вплив інтраназального введення дофаміну на сприйняття запаху у щурів з нігрозстріатною недостатністю //Український науково-практичний журнал медицини, біології та спорту, т.6, №3 (31), 2021.</p> <p>Про деякі дезадаптаційні прояви в поведінці особистості в період пандемії // Збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук» (19–20 лютого 2021 р.).</p>
--	---

Час та місце проведення занять з дисципліни

Аудиторні (дистанційні) заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 435 або дистанційно. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета розуміння закономірностей функціонування психофізіологічної реальності, яка є базою усіх психологічних процесів, властивостей та станів в контексті професійних завдань, в удосконаленні теоретичних знань та практичних навичок здобувачів з питань діагностики психофізіологічного стану людини, визначенні функціонального стану і структури складної діяльності людини, формулюванні рекомендацій відносно професійного і психічного здоров'я, здійснення професійного відбору, психофізіологічної підготовки та реабілітації.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти
	очна (денна)
Статус дисципліни	обов'язкова професійна
Рік підготовки	2 курс
Семестр	4
Обсяг дисципліни:	
- в кредитах ЄКТС	4
- кількість модулів	2
- загальна кількість годин	120
Розподіл часу за навчальним планом:	
- лекції (годин)	2

- практичні заняття (годин)	2
- семінарські заняття (годин)	-
- лабораторні заняття (годин)	-
- курсова робота (годин)	-
- інші види занять (годин)	-
- самостійна робота (годин)	116
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)	-
- підсумковий контроль	Диференційний залік

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення дисципліни є отримані знання з загальної психології, анатомії нервової системи та фізіології вищої нервової діяльності, підготовки з надання домедичної допомоги.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньо-професійної програми «Робота з персоналом» вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Програмні результати навчання	ПР
Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	ПР 1
Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.	ПР 2
Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	ПР 18
Дисциплінарні результати навчання	
Демонструвати навички використання психофізіологічних методів діагностики функціонального стану організму в умовах професійної діяльності	ПР 19

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Програмні компетентності (загальні та професійні)	ЗК, СК
Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	ЗК1
Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	ЗК2

Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології	СК 1
Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ	СК2
Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків	СК 3
Спеціальні (фахові) компетентності	СК
Здатність здійснювати психологічне вивчення і оцінку персоналу організацій, формулювати обґрунтовані висновки та пропозиції.	СК 13
Здатність надавати домедичну допомогу постраждалим особам.	СК 16

Програма навчальної дисципліни

Теми навчальної дисципліни:

Модуль 1. Психофізіологічні основи психічних процесів. Оцінка та корекція робочих станів.

Тема 1.1. Предмет, задачі і методологічні проблеми психофізіології.

Тема 1.2. Біологічні основи психіки.

Тема 1.3. Методи психофізіологічних досліджень.

Тема 1.4. Психофізіологія сенсорних систем.

Тема 1.5. Зорове та слухове сприймання.

Тема 1.6. Смакове та нюхове сприймання .

Тема 1.7. Сенсомоторна та вісцеральна системи.

Тема 1.8. Психофізіологія рухової активності.

Тема 1.9. Оцінка функціональних станів людини.

Тема 1.10. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини.

Модуль 2. Особливості психофізіологічних функцій. Нейрофізіологічні механізми діяльності мозку.

Тема 2.1. Психофізіологія уваги.

Тема 2.2. Психофізіологія свідомих та несвідомих процесів.

Тема 2.3. Психофізіологія емоцій.

Тема 2.4. Психофізіологія пам'яті та навчіння.

Тема 2.5. Мова та мовлення.

Тема 2.6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення та інтелекту.

Тема 2.7. Функціональна асиметрія мозку.

Тема 2. 8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки . Адикція та її види.

Тема 2.9. Психофізіологічні механізми старіння.

Тема 2.10. Психофізіологія статі.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять:

Назви модулів і тем	Заочна форма					
	Кількість годин					
	усього	у тому числі				
лекції		практичні (семінарські) заняття	лабораторні заняття (інші види занять)	самостійна робота	модульна контрольна робота	
4- й семестр						
Модуль 1. Психофізіологічні основи психічних процесів. Оцінка та корекція робочих станів.						
Тема 1.1.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.2.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.3.	3,6	0,1	0,5	-	3	-
Тема 1.4.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.5.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.6.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.7.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.8.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.9.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 1.10.	3,6	0,1	0,5	-	3	-
Разом за модулем 1	56	1	1	-	54	-
Модуль 2. Особливості психофізіологічних функцій. Нейрофізіологічні механізми діяльності мозку.						
Тема 2.1.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 2.2.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 2.3.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 2.4.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 2.5.	6,1	0,1	-	-	6	-
Тема 2.6.	5,1	0,1	-	-	5	-
Тема 2.7.	6,1	0,1	1	-	5	-
Тема 2.8.	5,1	0,1	-	-	5	-
Тема 2.9.	8,1	0,1	-	-	8	-
Тема 2.10.	9,1	0,1	-	-	9	-
Разом за модулем 2	64	1	1	-	62	

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
-------	------------	-----------------

1	Методи психофізіологічних досліджень. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини.	1
2	Функціональна асиметрія мозку	1
	Разом	2

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується **в таких формах:** навчальні заняття за видами (лекції, практичні заняття), консультації, контрольні заходи, самостійна робота. У навчальній дисципліні використовуються такі методи навчання і викладання:

- методи навчання за джерелами набуття знань: словесні методи навчання (лекція, пояснення, бесіда, інструктаж); наочні методи навчання (ілюстрація, демонстрація, спостереження);
- методи навчання за характером логіки пізнання: аналітичний; синтетичний; індуктивний; дедуктивний;
- методи навчання за рівнем самостійної розумової діяльності тих, хто навчається: проблемний виклад; частково-пошуковий;
- інноваційні методи навчання: робота з навчально-методичною літературою та відео метод; методи організації навчального процесу, що формують соціальні навички;
- самостійна робота.

Критерії оцінювання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі: фронтального та індивідуального опитування, виконання письмових завдань, розгляд практичних ситуацій, контрольних робіт, виконання тестових завдань.

Підсумковий контроль – диференційний залік (четвертий семестр).

Розподіл та накопичення балів, які отримують здобувачі, за видами навчальних занять та контрольними заходами з дисципліни

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
I. Поточний контроль			
Лекції*	1	5	5
Практичні заняття*	1	15	15

II. Контрольна робота*	30
III. Індивідуальна самостійна робота	20
IV. Диференційований залік*	30
Разом за всі види навчальної роботи та контрольні заходи	100

* – види навчальних занять та контрольні заходи для обов'язкового виконання

Поточний контроль

Поточний контроль проводиться на кожному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу).

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на лекційному занятті:

5 - 3 бали – здобувач при засвоєнні на занятті лекційного матеріалу демонструє вміння вільного обміну думками, ведення дискусії, веде опорний конспект.

2 - 1 - здобувач веде конспект лекції.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на *практичному занятті*:

15 - 13 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади; завдання виконане в повному обсязі, оформлені протоколи досліджень, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, зроблені висновки.

12 - 8 балів- здобувач володіє на репродуктивному рівні навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та висловлює свої думки, наводить інколи приклади; оформлені протоколи досліджень, але мають місце помилки в оформленні, використовуються професійні терміни, зроблені загальні висновки,

7 - 3 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми; завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звітах та протоколах допущені граматичні чи стилістичні помилки, висновки сформульовані не коректно.

2 – 1 бали здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми; практичне завдання не виконане.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Контрольна робота для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання є важливою складовою навчального процесу, яку вони виконують згідно з навчальним планом. Вона надається у вигляді письмової роботи, яка

виконується під час самостійного навчання, у міжсесійний період, та повинна бути подана для перевірки та рецензування викладачу.

Здобувачі вищої освіти, контрольні роботи яких пройшли рецензування та зараховані, вважаються допущеними до складання заліку з дисципліни. Оцінювання контрольної роботи здійснюється у відповідності до визначених критеріїв. У день складання диференційного заліку контрольні роботи на рецензування не приймаються.

Метою написання контрольних робіт є закріплення знань з навчального курсу, що передбачає оволодіння здобувачами вищої освіти методами наукового аналізу, синтезу, самостійного вивчення теоретичного матеріалу курсу та демонстрація вмінь проведення діагностичних процедур.

Перед виконанням контрольної роботи здобувач вищої освіти має детально вивчити лекційний матеріал з курсу, підібрати відповідну навчальну, методичну та спеціальну літературу за рекомендованим списком (а також самостійно підбраною).

Кожен варіант контрольної роботи складається з двох теоретичних завдань та одного практичного.

Загальні вимоги до оформлення контрольної роботи: написання державною мовою, чіткість побудови, логічна послідовність аргументації відповідей на завдання, список використаної літератури. Слід використовувати загальноприйняту професійну термінологію.

Контрольна робота оформляється на аркушах формату А4 без рамок, додержуючись таких розмірів полів: ліве - 30 мм, праве – 15 мм, верхнє - 20 мм, нижнє - 20 мм. Нумерація сторінок має бути наскрізною і подаватися арабськими цифрами зверху справа сторінки. Першою сторінкою є титульний аркуш (див. зразок), який включають до загальної нумерації, але номер сторінки на ньому не ставлять.

Список використаних літературних джерел у алфавітному порядку розміщується з нової сторінки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

30 - 28 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади; при відповідях на теоретичні питання продемонстровано творчий підхід, протоколи з завдання практичної спрямованості додаються, опрацьовані, описані, результати кількісно та якісно оброблені та проаналізовані, зроблені ґрунтовні висновки.

27 - 23 бал – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та висловлює свої думки, наводить приклади; протоколи з завдання практичної спрямованості додаються, опрацьовані, описані, результати кількісно та якісно оброблені та проаналізовані, зроблені ґрунтовні висновки, але мають місце граматичні та стилістичні помилки.

22 - 18 балів - здобувач вміє відтворювати вивчений матеріал, при цьому повністю розкриті два питання теоретичного характеру, а третє – частково

(відсутні протоколи), відповіді недостатньо обґрунтовані; допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

17 – 10 балів – розкрито повністю одне теоретичне питання, друге частково, протоколи з завдання практичної спрямованості додаються, опрацьовані, описані, результати кількісно та якісно оброблені та частково проаналізовані, зроблені висновки, але мають місце граматичні та стилістичні помилки;

9 – 4 - розкрито повністю одне теоретичне питання, друге частково, третє – частково (відсутні протоколи), відповіді недостатньо обґрунтовані; допущені граматичні чи стилістичні помилки;

3 – 1 бали – здобувач володіє матеріалом на початковому рівні.

0 балів – відповідь відсутня.

Питання до контрольної роботи

Варіант 1.

1. Латералізація функцій в онтогенезі.
2. Нейрофізіологія стріарної системи.
3. Вплив кольору на психологічний стан людини.

Варіант 2.

- 1.Зворотній зв'язок в регуляції функціональних станів.
2. Ноцицепція.
3. Дослідження слухового аналізатору.

Варіант 3.

1. Теорії походження та функціонального значення емоцій.
2. Показники дії серцево-судинної системи.
3. Методика оперативної оцінки самопочуття, активності та настрою.

Варіант 4.

1. Нервові механізми жаху та ярості.
2. Топографічні аспекти сприймання.
3. Методика визначення домінуючого стану (Л.В.Кулікова).

Варіант 5.

- 1.Психофізіологічні механізми виникнення потреб.
2. Функціональна система як фізіологічна основа поведінки.
3. Психофізіологічні дослідження феномену свідомості. Діагностика рівня суб'єктивного контролю за методикою Роттера Дж. (адаптація Е.Ф.Бажина та ін.)

Варіант 6.

1. Психофізіологічний аналіз професійної діяльності та профпридатність.
2. Психофізіологія уваги.

3. Визначення формально-динамічних властивостей індивідуальності за методикою В.М. Русалова.

Варіант 7.

1. Психофізіологія сприймання.
2. Електроенцефалографія як метод психофізіологічного дослідження.

Характеристика електроенцефалограми.

3. Психофізіологічні дослідження емоційних реакцій.

Варіант 8

1. Невербальна комунікація як психофізіологічна проблема.
2. Біологічний вік та старіння.
3. Дослідження шкіряного аналізатору.

Варіант 9.

1. Нейрофізіологія нюхової системи.
2. Екологічна психофізіологія.
3. Дослідження сприйняття часу у піддослідних різних вікових груп та фахівців різних напрямків.

Варіант 10.

1. Нейрофізіологія смаку.
2. Сон: види, порушення.
3. Сприйняття кольору.

Варіант 11.

1. Мовлення: психофізіологічні аспекти.
2. Гіпноз.
3. Дослідження показників основного обміну.

Варіант 12.

1. Дозрівання мозку як умова психічного розвитку.
2. Низхідні системи рухового контролю.
3. Діагностування психофізіологічної дезадаптації.

Варіант 13.

1. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності.
2. Свідоме – психофізіологічний феномен.
3. Методи дослідження стану кардіореспіраторної системи.

Варіант 14.

1. Стрес.
2. Ретикулярна формація та її участь у регуляції функцій.
3. Міокінетична діагностика («Лінеограма»).

Варіант 15.

1. Психофізіологія пам'яті.
2. Комп'ютерна томографія.
3. Дослідження зорового аналізатора.

Варіант 16.

1. Фізіологічні механізми регуляції вегетативних функцій.
2. Психофізіологічний підхід до інтелекту.
3. Опитувальник діагностики психофізіологічної дезадаптації.

Варіант 17.

1. Психофізіологія працездатності.
2. Дослідження доміанти у дитини.
3. Методика експрес діагностування психоемоційної напруги та її джерел.

Варіант 18.

- 1 Адаптація і її значення в системі психофізіологічного забезпечення діяльності.
2. Характеристика властивостей нервової системи.
3. Шкала оцінки рівня ситуативної тривожності.

Варіант 19.

- 1.Психофізіологія несвідомого.
- 2.Диференціальна психофізіологія.
3. Методика діагностування самооцінки психічних станів (за Айзенком).

Варіант 20.

1. Системна психофізіологія.
2. Орієнтувально-дослідницька діяльність.
3. Визначення добового хронотипу людини.

Варіант 21.

1. Клінічна психофізіологія.
2. Основні методи психофізіологічних досліджень.
3. Діагностування алкогольної залежності.

Варіант 22.

1. Функціональна система як основа поведінки.
2. Сприймання простору та часу.
3. Визначення професійного стресу.

Варіант 23.

1. Вікова психофізіологія.
2. Біологічні ритми.

3. Шкала нервово-психічної напруги (діагностування фахівців зі стажем роботи до 5 років, від 5 – до 10 років, більше 15 років).

Варіант 24.

1. Психофізіологія професійної діяльності.
2. Функціональна асиметрія мозку людини.
3. Методика для діагностування схильності до зривів у стресовій ситуації (методика «Прогноз»).

Варіант 25.

1. Друга сигнальна система.
2. Психофізіологія емоцій.
3. Методика визначення професійної дезадаптації (М.А.Дмитрієвої) у працівників системи ДСНС з різним стажем роботи.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

20 балів - самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, у дослідженні прийняли участь опитаних 20 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на теоретичному психофізіологічному матеріалі. Здобувач продемонстрував вміння використовувати на практиці набуті знання інших дисциплін. Представлені протоколи оформлені відповідно до вимог.

19 – 17 балів - самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, кількість опитаних 15 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на теоретичному психофізіологічному матеріалі. Представлені протоколи оформлені відповідно до вимог.

16 - 13 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 10 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на засвоєному психофізіологічному матеріалі. Представлені протоколи оформлені відповідно до вимог.

12 – 9 балів - самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 6-8 осіб, отримані результати кількісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, мають місце помилки при оформленні протоколів дослідження.

8 - 6 балів– самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 5 осіб, отримані результати кількісно оброблені, проаналізовані, але зроблені висновки не коректні, не повні, мають місце помилки при оформленні протоколів дослідження.

5 – 4 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає до 5 осіб. Результати формально оброблені,

висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження та у формулюванні висновків.

3 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає 2-3 особи. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження та у формулюванні висновків.

2 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає 1 особу. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження .

0 балів – завдання, передбачене на індивідуальну самостійну роботу, здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність при виконанні роботи, самостійність мислення, впевненість у правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, прогнозувати перспективу розвитку дослідження, ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти надається у робочому зошиті для самостійної роботи (частина 2 робочого зошиту).

Підсумковий контроль

30 балів – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, глибоко та всебічно розкрив зміст питань;

29- 24 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст поставлених питань. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки;

23 – 17 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки;

16 -9 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкритий зміст питань та завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності;

9 - 1 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді загальні, допущено при цьому суттєві помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту питань.

Залік виставляється за результатами навчальної роботи здобувача в семестрі (виконання здобувачем семестрових індивідуальних завдань та контрольної роботи, виступів на практичному занятті та активності на лекціях). До індивідуального навчального плану/залікової книжки

виставляється «зараховано», якщо бальна оцінка з дисципліни складає не менше, ніж 50 - 54 бали.

Перелік теоретичних питань для підготовки до диференційованого заліку:

1. Визначення психофізіології як науки. Задачі та перспективи дослідження. Спеціальні розділи.
2. Розкриття проблеми співвідношення мозку та психіки.
3. Системні основи психофізіології : функціональна система як фізіологічна основа поведінки.
4. Ознаки функціональної системи, аферентний синтез, акцептор результатів дії.
5. Значення теорії функціональних систем для психології.
6. Історія розвитку та становлення психофізіології як науки.
7. Методи вивчення роботи головного мозку.
8. Вивчення електричної активності шкіри (шкіряно-гальванічна реакція).
9. Показники роботи серцево-судинної системи.
10. Окулографія, електроміографія, детектор брехні.
11. Нейрон та глія. Об'єднання нейронів.
12. Загальна характеристика сенсорних систем. Сенсорна рецепція.
13. Психофізіологія відчуття та сприймання.
14. Кодування інформації у нервовій системі.
15. Нейронні моделі сприймання.
16. Топографічні аспекти сприймання.
17. Перцептивна спеціалізація півкуль головного мозку.
18. Теорії кольорового сприймання. Вплив кольору на психологічний стан людини.
19. Рухи очей та сенсомоторна інтеграція при зоровому сприйманні.
20. Вестибулярна сенсорна система.
21. Тактильна сенсорна система як компонент соматичної сенсорної системи.
22. Ноцицепція.
23. Психофізіологія уваги: реакція орієнтування, нейрофізіологічні механізми уваги.
24. Пам'ять, класифікація видів пам'яті.
25. Теорії фізіологічних основ пам'яті.
26. Біохімічні дослідження пам'яті.
27. Мовлення як основа свідомого. Друга сигнальна система.
28. Периферичні системи забезпечення мовлення. Мозкові центри мовлення.
29. Мовлення та міжпівкульова асиметрія.
30. Розвиток мовлення в онтогенезі.
31. Психофізіологія мислительної діяльності. Психофізіологічний аспект прийняття рішення.
32. Інтелект як психофізіологічна проблема.

33. Свідомість як психофізіологічний феномен.
34. Мозкові центри та свідоме.
35. Несвідомі психічні явища.
36. Сон. Сновидіння. Теорії сну.
37. Фізіологія сну.
38. Характеристика основних форм рухової активності.
39. Роль зворотної аферентація у керуванні рухів.
40. Основні механізми координації рухів та рухові програми.
41. Корковий рівень регуляції моторних функцій.
42. Моторні порушення: порушення виклику програм.
43. Моторні порушення: порушення координації.
44. Психофізіологія емоцій: ретикулярна формація, лобні доли, лімбічна система.
45. Експресія обличчя.
46. Теорії походження та функціонального значення емоцій.
47. Психофізіологія стресу.
48. Психофізіологія функціональних станів.
49. Біологічні ритми.
50. Біль та її фізіологічні механізми.
51. Зворотній зв'язок у регуляції функціональних станів.
52. Психофізіологія потреб: визначення, механізми виникнення.
53. Мотивація як фактор організації поведінки.
54. Лімбічна система – основа мотиваційно-емоційної поведінки.
55. Фізіологія гіпоталамуса.
56. Асиметрія півкуль головного мозку.
57. Лобні доли і регуляція психічної діяльності.
58. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення.
59. Інтелект та креативність як психофізіологічна проблема.
60. Вивчення індивідуально-типологічних особливостей.
61. Уявлення Павлова та представників його школи про темперамент.
62. Підхід до вивчення темпераменту у пермській психофізіологічній школі В.С.Мерліна.
63. Темперамент у психофізіологічній школі Б.М.Теплова. Погляди на проблему В.Д.Небиліциним та В.М.Русаловим.
64. Психічна інволюція: біологічний вік та старіння.
65. Теорії старіння. Вітаукт.
66. Психофізіологічний аналіз професійної діяльності та профпридатність.
67. Психофізіологічні компоненти працездатності.
68. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності.
69. Методики визначення домінуючої півкулі.
70. Психофізіологічні механізми адиктивної поведінки. Види адикції.
71. Психофізіологія статі. Статева диференцировка мозку. Статеві відмінності пізнавальних процесів.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичного заняття за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. З метою зосередженості уваги на засвоєнні матеріалу з теми, що вивчається, під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача, робота у Zoom лише із увімкненою камерою.

5. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

6. Дотримання академічної доброчесності. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Рекомендовані джерела інформації

Література:

1. Освітньо-професійна програма «Робота з персоналом» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти, спеціальність 053 – Психологія, галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

2. Аршава І. Ф., Черненко М. І. Психофізіологія: підручник для студентів ВНЗ. Київ: Вища освіта, 2006. 308 с.

3. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти): Навч. посібник. - К.: МАУП, 1999.

4. Ільїна Ю.Ю., Петренко Г.Г. Короткий словник психологічних термінів /За ред. Росохи В.О.- Х., 2004. – 266 с.

5. Клименко В.В. Механізми психомоторики людини. - К.: Фоліо, 1997.

6. Корольчук М.С. Практикум з психофізіології військової діяльності. - К.: КВГІ, 1997.

7. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. - К.: КІМУ, 2002. 210 с.

8. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. – Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. 194 с.

9. Майдіков Ю. Л., Корсун С. І. Нервова система і психічна діяльність людини: Навч. посіб. Київ, Магістр-XXI сторіччя, 2007. 280 с.

10. Макаруч М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. – К. : ООО «Інтерсервіс», 2011. 329 с.

11. Філіппов М.М. Психофізіологія людини. Навч. посібник. К., МАУП, 2003. Режим доступу: https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/library/pidruchniki/psihologiya/psihofiziologiya_lyudini.html

Інформаційні ресурси

1. Ільїна Ю.Ю. Курс дистанційного навчання в системі Moodle з навчальної дисципліни «Психофізіологія». Режим доступу: <http://moodle.nuczu.edu.ua/course/index.php?categoryid=21>.

2. Лісовенко А.Ф., Бедан В.Б. Психофізіологія: практикум (для самостійної підготовки здобувачів вищої освіти факультету психології, політології та соціології). – Одеса: Фенікс, 2021. – 75 с. Режим доступу: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/>.

Розробник: доцент кафедри ПДОУ, кандидат біологічних наук,
доцент **ЮЛІЯ ІЛЬІНА**